

УДК 373.66

Юлія ПАТИК

м. Одеса

yulya.patik@mail.ru

СОЦІАЛЬНІ ЦІННОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті презентовано результати анкетування майбутніх соціальних працівників, які доводять необхідність прищеплення їм соціальних цінностей у процесі професійної підготовки у ВНЗ. Виявлені найбільш значущі для майбутніх соціальних працівників цінності.

Ключові слова: соціальні цінності, соціальний працівник.

Соціальні цінності фахівця в широкому розумінні відображають значущість для нього явищ і предметів реальної дійсності щодо їх відповідності або невідповідності потребам суспільства, соціальної групи, особистості; у вузькому розумінні – це моральні й естетичні вимоги, вироблені людською культурою, що є продуктами суспільної свідомості.

Враховуючи специфіку професійної соціальної роботи, соціальні цінності мають бути обов'язково присутні в системі професійних цінностей соціального працівника. Саме соціальні цінності є професійно важливою якістю соціального працівника та запорукою успішного виконання його роботи, а тому потребують їх цілеспрямованого розвитку в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у ВНЗ.

Різноманітні аспекти професійної підготовки фахівців із соціальної роботи досліджували (О. Карпенко, І. Мельничук та ін.), зокрема їхньої підготовки до менеджменту (Є. Седов та ін.), реалізації ідей гендерної рівності (С. Гришак та ін.) в соціальній роботі, професійного самовдосконалення (Н. Троценко та ін.); формуванню готовності майбутніх соціальних працівників до професійної (І. Боднарук, В. Савіцька та ін.) і превентивної діяльності (С. Сургова та ін.); їхньої професійної мобільності (Т. Гордєєва та ін.) і комунікативної компетентності (Д. Годлевська та ін.); інформаційної культури (О. Повідайчик та ін.) і культури професійного спілкування (О. Урсол та ін.); вихованню в них гуманності (Н. Клименюк та ін.), відповідальності (О. Патинок та ін.).

Мета статті – презентувати результати діагностування соціальних цінностей у майбутніх соціальних працівників.

Як відомо, цінність – є значимою властивістю особистості, найважливішим елементом її спрямованості, соціальною якістю, що являє собою відображення суб'єктивного ставлення до предметів і явищ навколишньої дійсності. Цінності проявляються в поведінці, відносинах, судженнях, вчинках і діях особистості. Вони визначають позицію людини щодо інших, впливають на вибір друзів і партнерів, характер міжособистісних відносин тощо. Цікавим є той факт, що наскільки людина приймає цінність соціуму як свою власну, настільки вона стає соціальною цінністю. Так, спочатку цінності стають цінностями особи, потім групи, до якої вона належить. Коли значення цінності зростає настільки, що вона стає важливою для багатьох людей, її починають називати соціальною цінністю. Отже, цінності по відношенню до соціуму носять суб'єктивний характер і є приналежністю конкретного індивіда, але водночас соціальні цінності індивіда втілюються в самому соціумі: у соціальній діяльності, у соціальних відносинах і в соціальних інститутах.

Соціальні цінності підтримуються більшістю суспільства, сприяють соціалізації, збереженню та відтворенню значущих соціальних відносин, орієнтують людину на встановлення ефективної взаємодії із соціальним середовищем та є значущим чинником її власного соціального розвитку [2].

На вибір соціальних цінностей впливають суб'єктивні потреби та інтереси людини, що виконують роль орієнтира. Так, на основі певної внутрішньої шкали, системи еталонів людина вибирає, чому саме віддати перевагу, від чого відмовитись, як встановити послідовність переваг. Тому вибір цінностей є етичним показником того, що можна і потрібно

хотіти в житті, до чого слід прагнути і намагатися досягти за допомогою тих засобів, що схвалюються суспільством.

Систему соціальних цінностей становлять: соціальна рівність (рівність між людьми незалежно від статі, віросповідання, національності, політичних переконань, матеріального благополуччя), професійна діяльність, працьовитість, професіоналізм, активна участь у житті суспільства, безкорисливість, внутрішні життєві орієнтації, світогляд, ідеали, переконання тощо [1].

Слід зазначити, що професійні цінності – це система ціннісних орієнтацій особистості, які відображають її цільову і мотиваційну спрямованість щодо вибору, оволодіння професійною діяльністю, професійного зростання та отримання в результаті професійної діяльності соціально значущих результатів [3].

Крім зазначених (соціальних та професійних) цінностей, розрізняють: матеріальні (умови проживання індивіда, побут, предмети домашнього вжитку, рівень фінансового забезпечення тощо); духовні (дотримання християнської морально-етичної культури, релігійних заповідей і традицій, художньо-естетичної культури, відчуття національної самосвідомості); інтелектуальні (прагнення до саморозвитку та самовдосконалення, виконання розумової діяльності, розширення свідомості за допомогою освіти, мистецтва, культури тощо); суспільні (дотримання індивідом соціальних норм, моральних зразків поведінки, традицій, обрядів, звичаїв, ритуалів, виконання соціально значущих потреб (діяти для інших, готовність прийти на допомогу, розділити радість, горе тощо); сімейні (усвідомлення важливості шлюбу та усталеності шлюбних стосунків, народження та гідне виховання дітей у сім'ї, виконання традиційних ролей чоловіка і жінки, вірність, любов, взаємоповага всіх членів родини та стійкий пріоритет збереження шлюбу над розлученням); фізичні (орієнтація особистості на розвиток та збереження фізичного здоров'я, продуктивне включення в людську життєдіяльність) [2].

Для виявлення соціальних цінностей в майбутніх соціальних працівників було проведено діагностування 27 студентів 4–6-го

курсів Одеського національного політехнічного університету, які навчаються за спеціальністю «Соціальна робота». Діагностування проводили за методикою «Експрес-діагностика соціальних цінностей особистості» (Н. П. Фетискін, В. В. Козлов), що виявляє особистісні, професійні та соціально-психологічні орієнтації особистості [4]. Згідно з методикою, студенти мали оцінити 16 запропонованих тверджень, присуджуючи кожному з них бали від 10 (неважливо), 20, 30, 40... до 100 (дуже важливо). Усі твердження були згруповані за восьми видами цінностей, такими як соціальні, професійні, суспільні, духовні, сімейні, фінансові, фізичні, інтелектуальні. Кількісний аналіз отриманих результатів дозволив визначити найбільш значущі цінності майбутніх соціальних працівників, адже вищий підсумковий бал свідчив про домінування певної групи цінностей.

Діагностування показало (табл. 1), що високий рівень прояву професійних і сімейних цінностей засвідчили всі студенти (100%); фінансових – 24 студенти, що становить 88,9%; інтелектуальних – 20 (74,1%) студентів; соціальних – 17 (63,0%); суспільних – 11 (40,7%); духовних – 6 (22,2%). У жодного студента не виявлений високий рівень прояву фізичних цінностей.

Середній рівень прояву фізичних та духовних цінностей засвідчили 20 студентів (74,1%); суспільних – 16 (59,3%); соціальних – 10 (37%); інтелектуальних – 7 (25,9%); фінансових – 3 (11,1%). Щодо сімейних та професійних цінностей, то в жодного студента не був виявлений середній прояв зазначених цінностей.

Низький рівень прояву був засвідчений лише у двох груп цінностей, а саме: фізичних – 7 (25,9%) та духовних – 1 (3,7%). Інші групи цінностей з низьким рівнем прояву в жодного студента не виявлено. Результати діагностування, наведені в таблиці 1, дозволяють проаналізувати прояв у студентів зазначених груп цінностей за окремими курсами навчання у ВНЗ (В – високий, С – середній, Н – низький рівень їх прояву).

Як можна бачити з таблиці 1, високий рівень прояву професійних і сімейних цінностей був притаманний усім студентам, неза-

Таблиця 1

Результати діагностування соціальних цінностей майбутніх соціальних працівників

Групи цінностей	Рівень прояву	Курс						Загалом	
		4		5		6		осіб (27)	%
		осіб (12)	%	осіб (5)	%	осіб (10)	%		
Професійні	В	12	100	5	100	10	100	27	100
	С	0	0	0	0	0	0	0	0
	Н	0	0	0	0	0	0	0	0
Фінансові	В	10	83,3	5	100	9	90,0	24	88,9
	С	2	16,7	0	0	1	10,0	3	11,1
	Н	0	0	0	0	0	0	0	0
Сімейні	В	12	100	5	100	10	100	27	100
	С	0	0	0	0	0	0	0	0
	Н	0	0	0	0	0	0	0	0
Соціальні	В	5	41,7	5	100	7	70,0	17	63,0
	С	7	58,3	0	0	3	30,0	10	37,0
	Н	0	0	0	0	0	0	0	0
Суспільні	В	3	25,0	4	80,0	4	60,0	11	40,7
	С	9	75,0	1	20,0	6	40,0	16	59,3
	Н	0	0	0	0	0	0	0	0
Духовні	В	0	0	2	40,0	4	40,0	6	22,2
	С	11	91,7	3	60,0	6	60,0	20	74,1
	Н	1	8,3	0	0	0	0	1	3,7
Фізичні	В	0	0	0	0	0	0	0	0
	С	7	58,3	4	80,0	9	90,0	20	74,1
	Н	5	41,7	1	20,0	1	10,0	7	25,9
Інтелектуальні	В	10	83,3	5	100	5	50,0	20	74,1
	С	2	16,7	0	0	5	50,0	7	25,9
	Н	0	0	0	0	0	0	0	0

лежно від курсу навчання, тоді як за іншими групами простежуються певні відмінності. Так, найбільшу перевагу фінансовим цінностям надають студенти 5 курсу (100%), а найменшу – 4 курсу (83,3%). Соціальні цінності притаманні всім студентам 5 курсу (100%), 70% студентів 6 курсу і лише 41,7% студентів 4 курсу. Суспільні цінності домінують також у студентів 5 курсу (80,0%), тоді як на 6 курсі вони становлять 40,0%, а на 4 курсі – 25,0%. Щодо духовних цінностей, то високий рівень їх прояву не виявлений у жодного студента 4 курсу; проте на 5 і 6 курсах його засвідчили по 40% майбутніх соціальних працівників. Усім студентам 5 курсу (100%) притаманний високий рівень прояву інтелектуальних цінностей, на 4 курсі їх кількість становить 83,3%, а на 6 курсі – 50%.

Отже, найбільшу цінність для майбутніх соціальних працівників становить професія,

сім'я, фінанси та інтелект. Отримані результати діагностування свідчать про необхідність прищеплення соціальних цінностей майбутніх соціальних працівників у процесі їхньої професійної підготовки у ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Базелюк В. Г. Ціннісний підхід в управлінні навчальним закладом / В. Г. Базелюк // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – 2009. – № 5. – С. 35–38.
2. Мейжис І. А. Цінність і соціальна еволюція суспільств / І. А. Мейжис. – Режим доступу: // <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/sociology/2008/84-71-3.pdf>
3. Потуй Ю. П. Проблема формування професійних цінностей у науковій літературі / Ю. П. Потуй // Вісник ЛНУ ім. Т. Г. Шевченка. – 2013. – № 15. – С. 81.
4. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп: учебное пособие / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М.: Издательство Ин-т психотерапии, 2002. – 361 с.

Yuliia PATIK
Odessa

SOCIAL VALUES OF FUTURE SOCIAL WORKERS

The article presented results of the survey of future social workers who demonstrate the need for inculcating social values in the process their training in high school. The most important value of future social workers.

Key words: social values, social worker.

Юлія ПАТЫК
г. Одесса

СОЦИАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ

В статье представлены результаты анкетирования будущих социальных работников, которые доказывают необходимость развития социальных ценностей в процессе их профессиональной подготовки в ВУЗе. Определены наиболее значимые для будущих социальных работников ценности.

Ключевые слова: социальные ценности, социальный работник.

Стаття надійшла до редколегії 27.01.2016

УДК 373.66:316.35

Юлія ПЕЛІСЬЄ
м. Одеса
pelisye@yandex.ru

СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

У статті презентовано результати дослідження, спрямованого на визначення особливостей та напрямів соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами.

Ключові слова: внутрішня міграція, внутрішньо переміщені особи, соціальна робота, практична соціальна робота, напрями практичної соціальної роботи.

Згідно з даними Міністерства соціальної політики України, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та Державної міграційної служби України, станом на 5 лютого 2015 року понад 1 000 000 осіб є внутрішньо переміщеними в межах України. Першочерговими потребами таких осіб є: фінансова (потреба у працевлаштуванні), гуманітарна (їжа та одяг), житлова, медична, соціальна та ін. [2]. Чисельність внутрішньо переміщених осіб в Україні та гострота проблем, з якими вони стикаються, ставлять особливі вимоги як до соціальної політики в країні, так і до практичної соціальної роботи, соціальних служб і соціальних працівників, що її виконують.

Вивченню проблем внутрішньо переміщених осіб присвячено роботи О. Макарової, І. Войналович, М. Кримої, Л. Щетініної, В. Воронкової, В. Надраги та багатьох інших дослідників.

Мета статті – схарактеризувати особливості та визначити напрями соціальної робо-

ти з внутрішньо переміщеними особами на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Внаслідок політичних трансформацій і територіальних змін 2014–2015 років в Україні з'явилася нова група людей, які потребують допомоги – внутрішньо переміщені особи (ВПО). У вітчизняній науковій літературі їх визначають як «внутрішні мігранти», «вимушені переселенці», «особи переміщені всередині країни» та «внутрішньо переміщені особи». В англійській літературі ці поняття відповідають терміну «internally displaced persons», що дослівно перекладається як внутрішньо переміщені особи. Таке ж визначення закріплене у «Керівних принципах з питань про переміщених осіб всередині країни» ООН, де «внутрішньо переміщені особи – це окремі особи, чи групи осіб, які були змушені залишити свої помешкання або місця постійного проживання в результаті, або щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, проявів насильства, порушень прав людини, стихій-